

15 Het slimme neefje

Een heleboel bomen bij elkaar, dat noem je een bos. Dat weet iedereen. Maar – misschien is het je al weleens opgevallen – dingen die ‘iedereen weet’, die zijn meestal niet waar.

Zo is het ook met bomen en bossen. Een bos zonder bomen, dat bestaat niet, maar niet iedere bende bomen is ook meteen een bos. Er moeten ook nog beesten bij: insecten die de bloemen en bloesems bestuiven, muizen en mollen en regenwormen die de grond tot gatenkaas graven, en vogels zoals de Vlaamse gaai en de koolmees om zaden te verspreiden en insecten te vangen. Verder heeft een bos vossen nodig, om te zorgen dat er niet te véél muizen en mollen komen, en sperwers om de gaaien in de gaten te houden. En kevers en spinnen en herten en wolven en ga zo maar door.

En dat zijn dan alleen nog maar de zichtbare dieren. In de grond zitten nog miljoenen andere beestjes, zo klein dat geen mens ze met het blote oog kan zien.

Grappig genoeg lijkt te gelden: hoe groter en gevaarlijker het beest, hoe minder hard nodig het is. Een klein bos kan best zonder wolven bestaan, maar een bos zonder vos kan ik me niet voorstellen. Een bos zonder spinnen bestaat domweg niet, en een bos zonder aaltjes en bacteriën kán niet eens bestaan. Want zonder die beestjes kunnen de bomen niet leven. En andersom: zonder bomen gaan veel van die beestjes ook dood.

Een echt bos is een enorm ingewikkeld web van bomen en

beesten die elkaar op allerlei manieren nodig hebben. Maar ook als je bomen én beestjes hebt, dan heb je nog steeds geen bos. Misschien heb je wel gewoon een boomgaard. Daar vind je rij na rij van kleine appel- of perenboompjes, compleet met spinnen en vogeltjes en bacteriën en schimmels. Maar niemand zou het een bos noemen. Want wat ontbreekt er nog?

Plantjes.

Een echt bos groeit in laagjes. Er staan hoge bomen in, maar ook lage. En kruiden en struiken en klimplanten. En allerlei klein spul dat soms de hele grond bedekt. Ga maar eens kijken, er is vast wel een bos ergens bij jou in de buurt. Je zult er minstens drie lagen vinden van de zes die ik net noemde.

Oké, in alle eerlijkheid: die lagen zie je niet in ééder bos. In de buurt van Nijmegen (waar ik woon) vind je beukenbossen en onder beuken is de grond kaal. Of nou ja, niet helemaal kaal, niet zo kaal als mijn kop, zeg maar. Er liggen beukenbladeren en schillettjes van beukenootjes en hier en daar groeit een beetje mos, maar verder: niks. Het bladerdek van beuken is zó dicht, dat er geen planten onder kunnen groeien. Ze krijgen niet genoeg licht, en zonder licht hebben ze geen energie om te leven.

Ik vind beukenbossen prachtig. De bomen rijzen torenhoog naar de hemel, als statige zuilen van grijsgroen marmer. Eronder is het schemerig, en er hangt een vredige stilte. Beukenbossen zijn de kathedralen van de natuur. Dan maar geen laagjes.

Nu kunnen beukenbomen wel oud worden, maar het eeuwige leven hebben ze niet. Vroeg of laat dondert zo'n zuil toch een keer om. Dan ontstaat er een gat in het bladerdek, en BOEM! Op de plek waar de zon de grond raakt, schieten de struiken en kruiden de grond uit. In een echt oud beukenbos vind je altijd wel dat soort plekken. Dus toch nog laagjes, maar niet overal.

En bovendien: er zijn een paar plantjes die zelfs onder beukenbomen nog kunnen leven. Daslook, bijvoorbeeld.

Daslook is familie van de ui, maar uien houden van het open

veld. Daslook is het slimme neefje dat een paar trucjes heeft om te kunnen overleven in een donker bos.

Het eerste trucje is de vorm van de bladeren. De bladeren van uien lijken op heel dikke grassprietten, of heel dunne prei. Lang en rond. Maar de daslook heeft brede, platte bladeren. Daarmee vang je veel meer licht, en dat is nodig als je onder bomen staat.

Het tweede trucje is *timing*. De beuk laat, net als veel andere bomen, in de herfst zijn blaadjes vallen. Want die blaadjes leveren niks op in de winter: ze kunnen niet veel zonlicht opvangen, want er is gewoon minder licht. De blaadjes kunnen wel iets anders: kapotvriezen. En dat kóst de boom juist energie. Want elk kapot gevroren blad levert een klein wondje op, en genezen kost moeite en tijd. Klein wondje, klein beetje moeite en tijd, maar... hoeveel blaadjes heeft een boom wel niet? En dan hebben we het nog niet eens over de heftige stormen die je in de herfst soms hebt. De razende wind kan een tak met veel bladeren makkelijk vastgrijpen en afbreken. Op kale takken heeft-ie minder grip.

Weg met die blaadjes, dus! In de lente maken we wel weer nieuwe.

Maar de daslook is de beuk nét iets te snel af. Die maakt zijn brede platte blaadjes niet in de lente, maar al aan het eind van de winter. Zo heeft-ie in de lente een voorsprong. Als het zonlicht weer wat sterker wordt, staat de daslook klaar om ervan te profiteren. Gauw gauw, voordat het bladerdek, hoog boven hem, zich sluit.

Als het bladerdek eenmaal dicht is, blijft de daslook nog een tijdje staan. Hij probeert de állerlaatste sprankjes licht te vangen, maar na een maandje geeft hij het op. In mei worden zijn blaadjes geel en ze sterven af: de daslook viert herfst in de lente.

In juni is het plantje nergens meer te zien. Maar het is er nog wel. De derde en laatste truc van de daslook is: ondergronds gaan. Letterlijk. De sprankjes licht die hij in de lente weet te vangen, gebruikt hij niet alleen voor het maken van bloemen en zaad. Hij

gebruikt ze ook voor het maken van een bloembolletje. Het zijn maar heel kleine bolletjes, véél kleiner dan die van zijn grote dommige neef, de ui. Maar de daslook kan er genoeg energie in opslaan om volgend voorjaar weer als eerste zijn blaadjes open te vouwen. En zo, opnieuw, de beuken te snel af te zijn. Het is een knappe balanceer-act. Een bestaan op het randje.

Gelukkig hebben de meeste bomen een minder dicht bladerdek dan de beuk. De kastanje, de eik, de hazelaar: daaronder voelt de daslook zich helemaal op zijn gemak. Daar kan hij genoeg sprankjes zonlicht vangen om zich flink uit te breiden.

En dat uitbreiden, daar zit ik op te wachten. Want als er genoeg daslook staat, weet ik dat ik – pak 'm beet – de helft kan plukken zonder dat ik de daslook om zeep help. Daslook is erg lekker. Net als kastanjes en hazelnoten, trouwens.

Dat is het leuke aan bossen die in laagjes groeien. Op de grond kan ik daslook plukken in het voorjaar, daarboven pluk ik 's zomers bessen, en in de herfst vallen de kastanjes en hazelnoten vanzelf naar beneden. Tenminste, over een paar jaar. Nu zijn de bomen nog te klein om noten te maken. Ze maken ook nog bijna geen schaduw. En in het zonlicht winnen alle andere planten het van de daslook.

Dat is het nadeel van al die slimheid waarmee je precies op het randje kan leven: als je niet op het randje staat, winnen de domme krachten.